

„Azt mondták a faluban, hogy minden házra ki kell tenni a nemzetiszín zászlót!”

Mivel a négy alsó és négy felső osztály osztatlan iskolába járt, így ez Varjason úgy működött, hogy a felsősök délelőtt, az alsósok délután mentek iskolába. Így volt ez 1956. október 24-én – szerdán – is, amikor délelőtt otthon voltam. Ott bóklásztam a tanya körül, amikor anyám izgatottan sietett ki a tanya mögött szántó apámhoz: „Azt mondja a rádió, hogy Pesten emberölés, gyilkosság, meg ilyesmi vannak.” Apám megállította az ökröket, aztán bejött ő is a „házba”, mármint a szobába, ahogy azt tanyasián mondtuk. Valóban, a rádióban mindenféle összefüggéstelen szövegek hangzottak el, néha szövegek, máskor utcai zaj, aztán meg zene. (A zene pedig Beethoven Egmont-nyitánya, mely annyira jellemző zene volt ezekben a napokban, hogy az is felismerte, aki korábban nem foglalkozott komolyzenével.)

Szüleimnek szokatlan volt ez a rádiós program ezen a ködös októberi délelőttön, hiszen nem voltak ilyesmihez hozzászokva. No de a földet művelni kellett, apám visszatért az ökrökhöz és szántott tovább, anyám meg főzött. Mi egyébként – tanyasi viszonylatban – a felvilágosultabb családokhoz tartoztunk. Azon a nyáron vettünk világvevő rádiót, megvettük hetente a Ludas Matyit, a Szabad Földet, néha más újságot is. Az volt a szlogen, hogy „tanuljon a gyerek, mert úgysem lesz már föld, legalább vigye valamire”. Ez engem nem igazán zavart, mert elég jól tanultam, és így kevésbé voltam befogva az otthoni munkára. Tombolt már korábban a tsz-szervezés, érezték a tanyasiak is, hogy ennek nem lesz jó vége.

Híre ment persze gyorsan, hogy valami történik az országban. A környéken senkinek nem volt világvevő rádiója, jöttek hát hozzánk a szomszédok, hegyezték a fülüket, hallgatván a Szabad Európát, amit egyébként annyira zavartak, hogy nem sok mindent lehetett érteni belőle. Ki erről, ki arról tapasztotta a fülét a rádióra, hogy jönnek-e már az amerikaiak? Az eredményt persze azóta már tudjuk: nem volt azoknak eszük ágában sem jönni – szépen kiegyeztek a szovjetekkel a hátunk mögött. Mindenesetre mozgalmas-

sá váltak nálunk az esték akkoriban. Félni nem kellett, hiszen ismerték egymást a tanyasiak.

Nem kellett attól tartani, hogy valaki „besúg”, hiszen mindenki egyformán utálta a komcsikat.

Számomra különösen érdekes volt, hogy repülőről különböző röplapokat dobáltak, amiknek ugyan a tartalma nem nagyon érdekelt, de mivel érdekes tipográfiai megoldásaik voltak, elkezdtem másolgatni őket. Amíg apámék meg nem látták, mert akkor gyorsan elkapták tőlem. A repülőről egyébként sztaniolcsikokat is szórtak, ami állítólag a radar megzavarását szolgálta, mindenesetre ezeket is gyűjtöttük. A tőlünk néhány száz méterre lévő jásztelki dűlőúton tankokat is láttunk Berény irányába haladni. Ez lehet, hogy már novemberben volt.

Apám közben járt bent a faluban, aztán értesült az ottani eseményekről – a szovjet emlékmű ledöntéséről –, és azzal a hírrrel jött haza, hogy „azt mondták a faluban, hogy minden házra ki kell tenni a nemzetiszín zászlót!” Anyám lenyisszantott valamilyen fehér anyagból egy zászlónyi méretet, melyet aztán én gombfestékkel trikolorra alakítottam, melyet utána kitűztünk az udvarajtóra. Azt hiszem, nem véletlen, hogy nem maradt fenn ez az örökbecsű relikvia, mint ahogy az is szerencsénk lehetett, hogy november körül a kutya sem járt már arra a tanyavilág végében. Ismerve a későbbi eseményeket, valószínű, hogy nem lettünk volna megdicsérve.

A faluban zajló eseményeket, illetve a forradalom alatti közhangulatot jól példázza, hogy egyik tanyai földszomszédunk, Terjéki János ’57 tavaszán, mikor jött ki a faluból a földjét dolgozni, elmesélte: „Egy este, már jó későn volt, éktelenül dörömböltek az ablakon. Nem mertem kimenni, mert nem lehetett tudni, hogy ki az és mi a szándéka.

Felmentem a padlásra és kidugtam a fejem a fűrfalon lévő lyukon. Láttam, hogy Selyem Ila (az egyik szomszédasszony). Akkor már bátor voltam, odaszóltam: Ki az? – Én – aszongya! – De ki az az én? – Akkor aztán már forgatta a fejét mindenfelé: Te vagy az János? Hát hunnan beszélsz? Elnevettem magam, mind a ketten megijedtünk a másiktól, pedig csak azért jött, hogy majd vállalom-e a földjének a megmunkálását.”

Fodor István Ferenc